

6. Mot nya djärva mål i den jämförande romanska språkvetenskapen

Komparativ romanistik som disciplin och forskningsgemenskap
– villkorskonstruktioner i franska, italienska och spanska

Hans Kronning

Invia tenaci nulla est via

6.0 Inledning

Efter att begreppet 'romanist' analyserats diskuteras här den komparativa romanistikens ställning som disciplin och forskningsgemenskap i Sverige och internationellt. Slutsatsen är att den jämförande romanska språkvetenskapen har en mycket svag ställning i Sverige i dessa avseenden (6.1). Detta till trots bedrivs komparativ romanistik i Sverige, om än i ringa omfattning. Som exempel presenteras därför här ett komparativt forskningsprojekt som behandlar villkorskonstruktioner i franska, italienska och spanska. Den traditionella komparativa lingvistikens är främst historiskt inriktad. Det här framlagda projektet illustrerar däremot en nyare typ av jämförande romansk språkforskning, som studerar ett hittills starkt underbeforskat kunskapsfält: syntaktiska konstruktioner och deras semantik och pragmatik i de moderna språken. Redogörelsen för projektet, som är relativt omfattande för att tydliggöra vad ett dylikt projekt kan innebära idag, vänder sig snarast till den lingvistiskt inriktade forskaren (6.2). Avslutningsvis diskuteras den jämförande romanska språkvetenskapens position mellan den allmänna lingvistikens (enkanterligen språktypologin) och särskilda romanistikens, och vilket den komparativa romanistikens unika bidrag till språkforskningen kan vara i detta perspektiv (6.3).

6.1 På spaning efter den jämförande romanistiken i Sverige

6.1.1 Vad är en romanist?

Romanist är ett betydligt mer flertydigt ord än vad gängse lexikondefinitioner ger vid handen: 'person som vetenskapligt studerar romanska språk' (SO 2009). Det är möjligt att urskilja åtminstone följande betydelser hos detta ord:

- a. [särspråksromanist] 'person som studerar ett romanskt språk (eller den litteratur – de litteraturer – som skrivs eller den kultur – de kulturer – som kommer till uttryck på språket i fråga)'.
- b. [flerspråksromanist] 'person som utan att jämföra dem, oftast i följd, studerar flera romanska språk (eller de litteraturer som skrivs eller de kulturer som kommer till uttryck på språken i fråga)'.
- c. [jämförande romanist] 'person som jämför två eller flera romanska språk (eller de litteraturer som skrivs eller de kulturer som kommer till uttryck på språken i fråga)'.
- d. [paraplyterm för a.-c.]

Det går att urskilja fyra motsvarande betydelser hos ordet *romanistik*.

6.1.2 Romanistiken i Sverige som *disciplin*

Om man ställer sig frågan vilken ställning *romanistiken* har som disciplin i Sverige, bör man dels definiera vilken betydelse av *romanistik* (a.-d.) som avses, dels vilken innebörd begreppet 'disciplin' har. En definition av detta senare begrepp som man kan finna hos franska utbildningssociologer är följande:

Qu'est-ce qu'une *discipline* ? [...] un ensemble d'énoncés précis, coordonnés par des principes fondamentaux et caractérisés par une cohérence logique, appréhendée *au niveau institutionnel* comme *inscription académique* d'un *secteur labellisé* du savoir) (Affergan & Valade 2006: 278–279⁴⁴)

[Vad är en vetenskaplig *disciplin* ? [...] en mängd av grundläggande principer samordnade och av logisk koherens präglade precisa påståenden, som *på institutionell nivå* förstås i termer av en *akademisk process* som syftar till att *etablera* ett *namngivet kunskapsområde*]

I ljuset av en dylik definition framstår *romanistiken*_d i Sverige främst som ett institutionellt fenomen som bygger på namngivningen av ett kunskapsfält, vilket dock knappast kan karakteriseras som enhetligt och sammanhållet av gemensamma principer. När det gäller den *komparativa romanska språkvetenskapen* (c) – här inskränker vi kunskapsfältet till språk –, är detta område visserligen kanske mer enhetligt, men saknar i stort sett institutionell förankring i den svenska universitetsvärlden.

44 Kursiveringarna ej i originalet.

Så är komparativa avhandlingar, som Lennart Carlssons *Le degré de cohésion des groupes subst. + de + subst. en français étudiés d'après la place accordée à l'adjectif épithète. Avec examen comparatif des groupes correspondants de l'italien et de l'espagnol* (Uppsala: Studia Romanica Upsaliensia 3, 1966), sällsynta undantag. Vid Uppsala universitet finns en sällan brukad möjlighet att disputerar i romanska språk med komparativ inriktning, dock utan krav på en komparativ avhandling. Det finns också vid samma universitet en möjlighet att på avancerad nivå inom ämnena franska och spanska välja kurser i ett eller två andra romanska språk, som avslutas med en komparativ uppgift.

När det gäller tjänstestruktur har den jämförande romanska språkvetenskapen ingen institutionell förankring: ingen professur i komparativ romanistik finns i landet. Däremot finns eller har det tills helt nyligen funnits ett fåtal professurer med flerspråksromanistiska benämningar som ”romanska språk, särskilt franska”, ”särskilt italienska” eller ”särskilt spanska”. Emellertid kan dessa benämningar avse olika typer av romanistik, beroende på om tjänsterna är (eller har varit) förenade med *ett krav* på meritering i mer än ett romanskt språk (flerspråksromanistik) eller om meritering i mer än ett romanskt språk *endast* är (eller har varit) meriterande (fler- eller sarspråksromanistik). De få som idag faktiskt bedriver komparativ forskning har, eller har haft – forskning av *emeriti* är viktigt i detta sammanhang – tjänster med olika sorters (icke-komparativ) fler- eller sarspråksromanistisk institutionell förankring.

Tilläggas kan att den nationella forskarskolan i romanska språk FoRom (2001–2014) snarast är ett exempel på flerspråksromanistik, men eftersom flerspråksromanistik, vare sig det gäller professorstjänster eller forskarskolor, kan leda vidare till jämförande romansk språkvetenskap är dylika institutionellt förankrade förhållanden och företeelser naturligtvis högst relevanta från komparativ synpunkt.

6.1.3 Romanistiken i Sverige och forskningsgemenskaper

För många svenska *romanister*,⁴ förefaller den eller de forskningsgemenskaper man tillhör vara långt viktigare än disciplintillhörigheten. En *forskningsgemenskap* (*communauté scientifique*) är ett kollektiv som man under en (mer eller mindre) lång tid socialiserats in i:

Être scientifique [...] c'est [...] surtout, après un long *processus de socialisation, être membre d'un collectif* [*une communauté scientifique*], orienté vers la production méthodique de connaissance (Dubois 2006: 165–166)⁴⁵

[Att vara vetenskaplig [...] innebär [...] framför allt att efter en lång *socialiseringsprocess bli medlem av ett kollektiv* [*en forskningsgemenskap*], som är inriktad på metodisk kunskapsproduktion]

Forskningsgemenskapen manifesteras bl.a. i valet av seminarier som medlemmarna i gemenskapen bevisar, av kongresser som de framträder vid, av vetenskapliga tidskrifter som de läser och publicerar sig i och av språk som de publicerar på.

Bland dessa gemenskaper finns *ämnesgemenskaper* som definieras av dem man faktiskt interagerar vetenskapligt med (och inte i termer av institutionell disciplintillhörighet). Somliga identifierar sig endast som hispanister eller italianister, men inte som romanister; andra som hispanister eller italianister och (särspåks)romanister; åter andra som jämförande romanister. I Sverige existerar knappast en ämnesgemenskap av det sistnämnda slaget.

Emellertid tenderar idag forskningsgemenskaperna inom romanistiken_d i allt större utsträckning att vara *domän-, paradigm- och metodgemenskaper*. Snarare än som romanist_d identifierar man sig som språkinlärningsforskare, diskursanalytiker, interaktionsforskare eller TAME⁴⁶-forskare. Den sistnämnda forskningsgemenskapen kan i sin tur, för att bara ge ett exempel, uppdelas i kognitivt semantiska TAME-forskare, formellt semantiska TAME-forskare etc.

Slutligen kan de två typerna av forskningsgemenskaper – ämnesgemenskaper och domän-, paradigm- och metodgemenskaper – korsas: man kan definiera sig som tillhörande forskningsgemenskapen ”jämförande romanister som ur ett kognitivt semantiskt perspektiv studerar TAME-fenomen”.

Ett intressant forskningssociologiskt projekt vore att empiriskt studera det nätverk av relationer mellan disciplintillhörighet och forskningsgemenskaper som här skisserats och hur det förändrats över tid.

45 Kursiveringarna ej i originalet.

46 TAME = Tempus, Aspekt, Modalitet, Evidentialitet.

6.1.4 Jämförande romansk språkvetenskap som internationell forskningsgemenskap

Den främsta internationella forskningsgemenskapen för jämförande romanister är den tidskrift *Société de Linguistique Romane* utger, de världskongresser som denna organisation anordnar vart fjärde år och detta trots att fler sarspråksromanister än komparativa romanister deltar i dessa kongresser: “det är nödvändigt att åtskilja [...]: 1) arbeten som systematiskt omfattar *flera romanska språk eller varieteter*; och 2) arbeten som fokuserar på *en enda romansk varietet*. [...] I kvantitativa termer är *sarspråkliga* studier betydligt mer frekventa än *jämförande* studier (hay que distinguir [...]: 1) los trabajos que incluyen de manera sistemática *varios idiomas románicos*; y 2) los trabajos que están centrados en *una única variedad románica*. [...] En términos cuantitativos, los estudios de *tipo particular* son ampliamente superiores a los de *tipo comparativo*)” (Glessgen & Giolitto 2007: 376)⁴⁷.

Denna romanistiska forskningsgemenskap förenas, enligt Glessgen & Giolitto (2007: 375), av ett gemensamt paradigm, ett *paradigma metodológico romanístico*, som utgör “en samling metoder som inbegriper beaktandet av *historiska* och *etymologiska* faktorer, samt av *variationella* faktorer och/eller av *textfilologiska inslag* (un conjunto de métodos que integran la toma en consideración de factores *históricos y etimológicos, variacionales y/o de elementos de filología textual*)”. Det finns anledning att ställa sig skeptisk till idén om detta metodparadigm som gemensamt paradigm. Även om det fortfarande omfattas av många romanister, inte minst tyskspråkiga, framgår det av de olika sektionerna vid den senaste världskongressen, *XXVIII Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza* (Rom 18–23 juli 2016), att de flesta av den moderna språkvetenskapens domän-, paradigm- och metodgemenskaper är representerade, ehuru underordnade den romanistiska ämnesgemenskapen:

- Acquisizione e apprendimento delle lingue (‘språkinläring’)
- Antropologia, sociologia e studi di genere davanti alla linguistica e alla letteratura
- Canoni (‘litteraturkanon’, plur.), generi testuali (‘textgenrer’) e lingue letterarie

47 Kursiveringarna ej i originalet.

- Linguistica generale e linguistica romanza
- Latino e lingue romanze
- Fonetica e fonologia
- Morfologia e sintassi
- Lessicologia, semantica e etimologia
- Linguistica dei corpora e filologia informatica
- Dialettologia, sociolinguistica e linguistica variazionale
- La Romània fuori dall'Europa ('utanför Europa')
- Ecdotica ('editionsfilologi'), critica e analisi del testo
- Filologia europea – lingue e letterature nazionali
- Lingue e letterature comparate, di frontiera e dei migranti
- Traduzione e traduttologia
- Storia della linguistica e della filologia

Det är i sammanhanget värt att notera att de många framgångsrika svenska språkinlärningsforskarna inom disciplinerna franska, italienska och spanska föredrar – säkert av rationella skäl – (i stort sett) uteslutande icke-romanistiska, engelskspråkiga forskningsgemenskaper, trots att den romanistiska ämnesgemenskapen också erbjuder, som framgår av ovanstående sektionsförteckning, en språkinlärningsgemenskap.

Det finns många begripliga skäl till att den komparativa romanistiken har en svag eller obefintlig ställning som disciplin och forskningsgemenskap i Sverige. Å ena sidan gör den obefintliga institutionella förankringen av den komparativa romanistiken att det saknas incitament att ägna sig åt denna typ av romansk språkvetenskap: det finns inga tjänster att söka och komparativ meritering riskerar att lämnas utan hänsyn i sarspråksromanistiska sammanhang. Å andra sidan vore det inte rationellt att kräva komparativ meritering av alla sarspråksromanister.

Icke desto mindre finns det anledning att beklaga den jämförande romanska språkvetenskapens svaga ställning i Sverige, ty mellan den med nödvändighet mindre precisa typologiska forskningen och forskningen om enskilda romanska språk finns ett underbeforskat fält, som den komparativa romanistiken kan kartlägga och därigenom precisera beskrivningen av de enskilda språken – *les langues* – och öka förståelsen av språket – *le langage* – i allmänhet. Grammatiska konstruktioner i de moderna romanska språken

(1800-, 1900- och 2000-talen) förefaller utgöra ett särskilt underbeforskat fält ur ett komparativt perspektiv. Därför ska ett pågående projekt av detta slag presenteras här och några resultat antydast i det följande.

6.2 Ett komparativt projekt: villkorskonstruktioner i franska, italienska och spanska

Le monde des possibles m'a toujours été plus ouvert que celui de la contingence réelle.

Marcel Proust (III:61)

6.2.1 Projektets syfte och mål

Detta pågående projekt,⁴⁸ som benämns ”Prediktiva villkorskonstruktioner (Om *P*, så *Q*) i franska, italienska och spanska: semantik, pragmatik och variation”, tar sin utgångspunkt i vår för mänsklig kommunikation och kognition så karaktäristiska förmåga att tala och resonera, inte bara om sådant som uppfattas som faktiskt – *Han gifte sig med henne* –, utan också om sådant som uppfattas som möjligt (”potentialitet”, POT) (A), möjligt men mindre sannolikt (”svag potentialitet”, POT–) (B1) och inte (längre) möjligt (”kontrafaktualitet” eller ”irrealitet”, IRR) (B2):

1. Om han **gifter** sig (A)/**gifte** sig (B1)/**hade gift** sig (B2) med henne, **kommer** han **att bli/skulle** han **bli/skulle** han **ha blivit** rik.

Denna förmåga kommer typiskt till uttryck i prediktiva (traditionellt benämnda ”hypotetiska”) villkorskonstruktioner inledda med *om* (1).

Dylika konstruktioner är av stor betydelse såväl i vardagligt beslutsfattande (2) som i vetenskapliga resonemang (3–4):

2. *Ska jag gifta mig med henne eller inte? Om jag gifter med henne, kommer jag att bli rik.*
3. *Om substans X tillförs, kommer symptom Y att försvinna.*
4. *Om substans X inte hade tillförts, skulle symptom Y inte ha försvunnit.*

I detta projekt undersöks prediktiva villkorskonstruktioner inledda med *si/* *se* i franska (5), italienska (6) och spanska (7):

48 Projektmedtagare: Hans Kronning (Uppsala), Gianluca Colella (Falun), Fernando Bermúdez (Uppsala).

5. *S'il l'épouse* (A)/*l'épousait* (B1)/*l'avait épousée* (B2), *il sera/serait/aurait été riche*.
6. *Se lui la sposa* (A)/*la sposasse* (B1)/*l'avesse sposata* (B2), *diventerà/diventerebbe/sarebbe diventato ricco*.
7. *Si se casa* (A)/*se casara* (B1)/*se hubiera casado* (B2) *con ella, se hará/se haría/se habría hecho rico*.

De här citerade "kanoniska" konstruktionstyperna (5-7) är de som oftast studerats. Emellertid ger pilotundersökningar vid handen att det finns ett drygt 30-tal olika tempus-moduskombinationer i prediktiva *si/se*-konstruktioner i vart och ett av dessa romanska språk.

I franska har projektet hittills kunnat belägga 33 olika prediktiva villkorskonstruktioner, vilket är fler än till exempel Banyś (2000) tidigare belagt. Dessa konstruktioner bildar ett "diasystem" (6.2.3.3, 6.2.4.4), bestående av tre subsystem, *S1*, *S0*, *S0+S1* (Kronning 2014ab) (FIG. 1-3):

FIG. 1 *System S1*⁴⁹

A-konstruktioner (neutral potentialitet, POT)

- (1) *Si Prés Ind, Fut Ind.*
- (2) *Si Prés Ind, FC Ind.* (FC = Futur Composé)
- (3) (↓) *Si Prés Ind, va+INF* [–Ital., +Esp.]
- (4) (↓) *Si Prés Ind, Prés Ind.* [+Ital., +Esp.]
- (5) *Si PC Ind, PC Ind.* (PC = Passé composé)
- (6) [?] *Si PS Ind, PS Ind.* (PS = Passé simple)
- (7) *Si PC Ind, Prés Ind.*
- (8) *Si PC Ind, Fut Ind.*
- (9) *Si PC Ind, va+INF*
- (10) *Si PS Ind, Prés Ind.*
- (11) *Si PC Ind, FC Ind.*

B1-konstruktioner (svag potentialitet, POT–, & kontrafaktualitet, IRR)

- (12) *Si Impf Ind, CS.* POT– & IRR (CS = Conditionnel simple)
- (13) (↓) [?] *Si Impf Ind, Impf Ind.* IRR [+Ital., +Esp.]
- (14) (↓↓) [*] *Si CS, CS.*

B2-konstruktioner (kontrafaktualitet, IRR, som default)

- (15) *Si Plqpf Ind, CC.* (CC = Conditionnel composé)
- (16) (↓↓↓) *Si CC, CC.*

49 Pilarna anger diafasisk ("stilistisk") riktning mot det formella (↑) eller det vardagliga (↓).

- (17) (↓↓↓) *Si CS, CC.*
 (18) *Si Plqpf Ind, CS.*
 (19) *Si Impf Ind, CC.*
 (20) [?] *Si Plqpf Ind, Plqpf Ind.*
 (21) *Si Plqpf Ind, Impf Ind.*
 (22) (↓↓↓) *Si CC, Impf Ind.*
 (23) ↑ *Si Plqpf Subj, Impf Ind.* [+Ital.]
 (24) ↑ *Si Impf Ind, Plqpf Subj.*
 (25) ↑ *Si Plqpf Ind, Plqpf Subj.* [-Ital.]
 (26) ↑ *Si Plqpf Subj, CC.* [+Ital, +Esp.]
 (27) ↑ *Si Plqpf Subj, Plqpf Subj.* [-Ital., +(↓)Esp.]
A1+B1: (28) *Si Prés Ind, CS. POT & POT–*
B1+A1: (29) *Si Impf Ind, Fut Ind. POT– & POT*
B1+A1: (30) *Si Impf Ind, Prés Ind. POT– & POT*
A1+B2: (31) *Si Prés Ind, CC. POT (U_{Begränsat}) & IRR (U/U'_{icke-Begränsat})*⁵⁰

FIG. 2 *System S0*

1. (↓) *Si Prés Ind, Prés Ind. POT* [+Ital, +Esp]
 2. ↓ *Si Prés Ind, Prés Ind. IRR* [?Ital, +Esp]

FIG. 3 *System S0+S1*

- (32) *Si Prés Ind, CC. IRR*
 (33) *Si CC, Prés Ind. IRR*

Flertalet av de icke-kanoniska konstruktionerna är föga eller inte alls studerade.

Syftet med projektet är att undersöka varför språk som franska, italienska och spanska har så många prediktiva villkorskonstruktioner.⁵¹

Den *grundläggande hypotesen* är att verbmorfologin i det dryga 90-tal konstruktioner som analyseras i projektet har en rad olika funktioner:

50 U = Modalt universum. Det "(o)möjliga" gäller i ett i sammanhanget relevant universum, vilket kan vara "begränsat" och i många avseenden likna det faktiska universum vi lever i eller "obegränsat", dvs. helt och fullständigt imaginärt.
 51 Denna problematik är också relevant för många andra språk, exempelvis de germanska, som har ett stort antal prediktiva villkorskonstruktioner med olika tempus-modus-kombinationer, men inte för språk, exempelvis många östasiatiska språk, i vilka dessa konstruktioners verb saknar TAM (Tempus, Modus, Aspekt) -morfologi (Akatsuka 1985).

- a. den anger olika modala (som "möjligt" och "omöjligt"), aspektuella och temporala betydelser,
- b. den bidrar till utförandet av olika talhandlingar ("förutsägelser", "hot", "beklagande" etc.) och
- c. den förekommer i olika konfigurationer i olika diskursgenrer: diafasisk ("stilistisk") variation.

En *annan väsentlig hypotes* är att dessa semantiska, pragmatiska och variationella egenskaper är beroende av varandra.

Målet för projektet är att genom att studera likheter och skillnader mellan språken ur dessa synvinklar precisera inte bara beskrivningen av de enskilda språken, utan också att lämna ett bidrag till den generella förståelsen av villkorskonstruktioner med hjälp av en systematisk undersökning som kombinerar

- konstruktionsgrammatik,
- modal polyfoniteori,
- talhandlingsteori och
- diasystematisk variationslingvistik.

6.2.2 Tidigare forskning om prediktiva villkorskonstruktioner: en kort översikt

"In spite of more than 2000 years of research on conditionals, no consensus on what they mean and how they should be analyzed ha[s] emerged", hävdar den formella semantikern Kratzer (2012:85). I modernare lingvistiska och filosofiska studier finns dock en insikt om att villkorskonstruktionernas semantik måste betraktas som *flerdimensionell*, vare sig denna flerdimensionalitet formuleras i termer av

- *möjliga världar* (Stalnaker 1968, Lewis 1973, Martin 1992, Declerk & Reed 2001, Caudal 2011, Ippolito 2013),
- *multipla referenssystem* (Desclés 1994, Provôt-Olivier 2011),
- *mentala rum* (Fauconnier 1984, Dancygier & Sweetser 2005, Aptekman 2006, Rodríguez Rosique 2008) eller
- *polyfoni* (Ducrot 1984, Haillet 2002, Nølle 2017).

Multidimensionaliteten är, beroende på teori, av referentiell, kognitiv och/eller enunciativ natur och behandlar därför olika aspekter av dessa konstruktioners semantik med varierande specificitet och framgång.

Den *formella semantiken* i Lewis och Stalnakers efterföljd bygger i grunden på engelskans kanoniska villkorskonstruktioner (*If P, then Q*) av typ B (oegentligt kallade ”*subjunctive conditionals*”⁵²), vilka i *Q*-satsen har modalverbet *would*, som anses beteckna en nödvändighetsoperator. *P* inskränker de möjliga världar som operatoren kvantifierar över i *Q*. I de romanska språken saknas i det omarkerade fallet ett (nödvändighetsbetecknande) modalverb i *Q*, vilket antyder att dessa konstruktioner bättre kunde analyseras utan en nödvändighetsoperator i *Q*.

Det engelska modalverbet *WOLL* befinner sig i sin tur, i denna typ av formell semantik, inom tempusoperators räckvidd: *SIMPLE PAST* + *WOLL* = *would*. Tempus i protasis (*If P*) tilldelas genom ”*agreement*” med modalverbets tempus i apodosis (*Q*) (Arregui 2007). Detta ter sig problematiskt då ett antal villkorskonstruktioner kombinerar (inte bara i de romanska språken) verbformer av A-typ i den ena satsen och verbformer av B-typ i den andra. Dessa ”blandade” konstruktioner (28-31 i FIG. 1), som inte närmare analyseras vare sig i den moderna semantiska eller mer traditionella grammatiska litteraturen, ger vid handen att det krävs (minst) två olika modaloperatorer – (minst) en i *P* och (minst) en i *Q*⁵³ – för att analysera prediktiva villkorskonstruktioner.

Därutöver är engelskans *SIMPLE PAST* en aspektuellt neutral dåtidsform, som inte skiljer ”*subjunctive conditionals*” (B-konstruktioner) från ”*indicative conditionals*” (A-konstruktioner), medan de romanska språken har både imperfektiva och perfektiva dåtidsformer. Så motsvaras *If he married her* på franska både av *S’il l’épousait* [IMPERF ASP], som anger ’mindre sannolik möjlighet’ (B-konstruktion) och har framtidsreferens och av *S’il l’a épousée* [PERF ASP], som – om konstruktionen är prediktiv – anger ’neutral möjlighet’ (A-konstruktion) och har dåtidsreferens. Den imperfektiva aspektmorfologin blockerar sålunda den neutralt potentiella tolkningen i de romanska språken,

52 Benämningen är oegentlig för att i engelskans B-konstruktioner används indikativ i de allra flesta fall.

53 I en polyfon analys motsvaras *P* och *Q* av flera ”röster”, vars ”synpunkter” alla innehåller en modaloperator.

trots att aspekt typologiskt inte ansetts ha någon betydelse för distinktion mellan A- och B-konstruktioner (Iatradou 2000).

I italiensk lingvistik, där konditionalis normalt betraktas som ett modus och imperfekt konjunktiv används i protasis (*Se P*) i de kanoniska B-konstruktionerna, anses oftast distinktionen mellan A- och B-konstruktioner vara en fråga om *modusval* (Mazzoleni 1994), men med tanke på att imperfekt indikativ används i icke-kanoniska B-konstruktioner i italienska och spanska, och i kanoniska i franska, är det föga sannolikt att distinktionen vilar på modusmorfologin i de romanska språken.

Prediktiva villkorskonstruktioner inledda med *Si/Se* behandlas oftast i den *romanska lingvistiska litteraturen* samtidigt med icke-prediktiva ”konditionala” konstruktioner (Söhrman 1991, Schneider 1995, Montolío Durán 1999, Schwenter 1999, Colella 2010) och ibland också med icke-konditionala konstruktioner (Banyś 2000), inte sällan med fokus på konjunktionens snarare än konstruktionens semantik och/eller pragmatik.

Tempusforskarna (Gosselin 1999, Bres 2005, Patard 2014) har å sin sida lämnat viktiga bidrag till studiet av villkorskonstruktionerna, men eftersom deras främsta mål är att definiera tempusformernas invarianta – transkonstruktionella – semantik, tenderar de specifika konstruktionernas betydelse att undervärderas. Så skiljer sig tempus- och modusbruket i romanska språk inte helt obetydligt åt, på olika sätt i de olika språken, mellan *hypotaktiska konstruktioner* inledda med *si/se* och *parataktiska villkorskonstruktioner* (Corminboeuf 2009).

Det verkar inte finnas någon systematisk studie av villkorskonstruktioners *diafasiska variation* i de romanska språken, även om spridda anmärkningar inte saknas i mer traditionella framställningar. Om *sociolingvistik* av Labovs typ främst studerade fonologiska och morfologiska variationsmönster hos enheter med ”samma betydelse” (Serrano 1994), är *diasystematisk* och *kognitiv variationslingvistik* (Aijón Oliva & Serrano 2013), liksom *kontrastiv variationslingvistik* av Bibers typ (Biber 1995), öppna för variationens semantiska och funktionella aspekter. Inom den senare riktningen karaktäriseras diafasiska *varieteter* (”register”, ”genrer”) utifrån förekomsten och frekvensen av ett relativt stort antal lingvistiska markörer i dem.

I detta projekt studeras däremot en grupp *konstruktioners förekomst och egenskaper* i olika diafasiska varieteter⁵⁴ kontrastivt.

6.2.3 Teorier

Teoretiskt tar projektet sin utgångspunkt främst i *konstruktionsgrammatik* (Langacker 1987, Boas 2010, Traugott & Trousdale 2013), i den av Ducrot (1984) inspirerade *modala polyfoniteorin* (TMP) (Kronning 2013ab, 2014ab), i *talhandlingssteori* (Austin 1962, Ducrot 1972, Searle 1972, Van der Auwera 1986, Recanati 2007, Colella 2010), samt i *diasystematisk* (Berruto 1993, Gadet 2003, Koch & Oesterreicher 2011), *kognitiv* (Aijón Oliva & Serrano 2013) och *komparativ* (Biber 1995, Kronning 2014c, 2015) *variationslingvistik*.

6.2.3.1 Konstruktionsgrammatik

En grundläggande idé i de flesta *konstruktionsgrammatiska teorier* är att en viss typ av konstruktioner är partiellt "schematiska" (abstrakta) och att det går att formulera form-betydelsereationer för sådana konstruktioner (i detta projekt bl.a. i termer av polyfoni och illokut potential).

De prediktiva villkorskonstruktionerna har följande generella form, i vilken TAM står för *tempus-*, *modus-* och *aspektböjning*:

8. [Si/Se P-TAM₁, Q-TAM₂]

Schematiciteten begränsas i dessa konstruktioner inte bara av närvaron av subjunktionen *si/se*, utan också av att TAM-sekvenserna (PRES-PRES, PRES-FUT etc.) i de prediktiva konstruktionerna utgör en finit delmängd (runt 30, cf. 6.2.1, FIG. 1-3) av alla TAM-sekvenser i konstruktioner av typen *Si/Se P Q*.

Enligt Banyś (2000) finns det 96 tempus-modus-kombinationer (TAM₁ - TAM₂) i franska konstruktioner av denna typ.⁵⁵ Vissa av dessa TAM-kombinationer förekommer i både prediktiva och icke-prediktiva konstruktioner.

54 Det som med andra ord är relevant för projektet är det som Legallois, Charnois & Larjavaara (2018: 1) benämner "grammar *in* genres", inte "grammar *of* genres", vilket är det som språkvetare som Biber (1995) utforskar.

55 Söhrman (1991) har inregistrerat 80 dylika konstruktioner för spanskan. Till skillnad från Banyś har Söhrman använt sig av en visserligen stor (25 romaner och 45 tidningsnummer), men *sluten korpus*, vilket antagligen förklarar varför han belagt färre konstruktioner än Banyś. Det finns ingen anledning att anta att spanskan skulle ha färre konstruktioner än franska.

Hur åtskiljandet av dessa konstruktionstyper kan operationaliseras med hjälp av lingvistiska test behandlas nedan (6.2.5.3).

I projektet studeras också partiellt schematiska subkonstruktioner i *Si P*, exempelvis *un(e) N de plus* (i *P*) (*N*= *pas*, *minute*, etc.) ('ett steg, en minut etc. till'), som uttrycker "faktuell närhet" i förhållande till något potentiellt eller kontrafaktuellt (Kronning 2017b) (6.2.4.4, exempel 16-17). På denna punkt inkluderar projektet dessutom (hypo- och parataktiska) konstruktioner utan *si/se* som innehåller sådana subkonstruktioner för faktisk närhet. För franskans del har hittills 12 dylika konstruktioner identifierats, som den parataktiska konstruktionen: *Une minute plus tard le train déraillait* [IMPF IND] ('En minut senare skulle tåget ha spårat ur', dvs '/Hade X inträffat/ en minut senare, hade tåget spårat ur').

6.2.3.2 Modal polyfoniteori

Den *modala polyfoniteorin* (TMP) skiljer sig på viktiga punkter från andra teorier för yttrandets semantiska multidimensionalitet. Den grundläggande hypotesen när det gäller de prediktiva villkorskonstruktionerna är att det går att urskilja ett flertal "röster" i deras semantik.

En *röst* hävdar ("asserterar") den prediktiva relationen mellan *P* och *Q*. Denna röst tillhör talaren som *hic et nunc* epistemiskt ansvarig för assertionen. Relationen kan utvärderas i sanningstermer, oberoende av talarens *epistemiska attityd* gentemot *P* och *Q*, som är *positiv* ("potentiell", A) eller *negativ* ("svagt potentiell", B1, "kontrafaktuell", B2). Så kan lyssnaren reagera på (9), genom att yttra *Det är /intel/ sant*, oavsett om konstruktionen är av typ A, B1 eller B2:

9. – Om han **gifter** sig (A)/**gifte** sig (B1)/**hade gift** sig (B2) med henne, **kommer** han **att bli/skulle** han **bli/skulle** han **ha blivit** rik. – Det är /intel/ sant.

Två *andra röster* är ansvariga för de epistemiska attityderna gentemot *P* respektive *Q*. Dessa röster tillhör talaren som textindivid och en kollektiv ("presupponerande") diskursindivid som existerar före det aktuella yttrandet. Närvaron av dessa röster visas av att lyssnaren kan måla sig ur det

presupponerade kollektivet med hjälp av en med ”mirativt” *Men* inledd replik (– *Men...*):⁵⁶

10. – Om han **gifter** sig (A)/**gifte** sig (B1)/**hade gift** sig (B2) med henne, **kommer** han **att bli**/skulle han **bli**/skulle han **ha blivit** rik. – *Men hon kan inte (har aldrig kunnat) gifta sig med honom! Hon är ju hans syster!*

I B-konstruktionerna finns en *tredje typ av röster*, enligt vilka *P* och *Q* vid någon tid har varit eller i något modalt universum är möjliga. Dessa möjligheter utgör förutsättningen för den första röstens konditionala påstående gällande den prediktiva relationen mellan *P* och *Q*.

De *epistemiska attityderna* representeras av *möjlighetsoperatorer* (som kan negeras) och kvantifierar över möjliga världar inom ett *modalt universum* knutet till varje operator: i (9-10) är det ett universum (*P*) där de två hypotetiska äktenskapsparterna har en viss i lagen stipulerad ålder, inte står i en nära släktskapsrelation, och ett universum (*Q*) där den ena parten är rik och har full dispositionsrätt över sina tillgångar etc.

Genom att den prediktiva relationen och de epistemiska attityderna gentemot *P* och *Q* tillskrivs *olika röster* blir det möjligt – i motsats till vad som är fallet i den formella semantiken – att behandla konstruktioner som har A-former i den ena satsen och B-former i den andra. En sådan konstruktionstyp är [*Si/Se* PRES IND (”neutral potentialitet”, A), ENKEL KONDITIONALIS (”svag potentialitet”)], i vilken *Q* i vissa fall kan uttrycka något som kan tolkas som ett hot mot lyssnarens ”ansikte”: konditionalisformen (”svag potentialitet”, B1) anger då en epistemisk distansering som reducerar detta hot (”artighetsteori”):

11. *Si dans quelque temps je suis mieux je serais heureux de vous parler de Clary* (Proust) – ’Om jag mår bättre om ett tag, skulle jag gärna tala med er om C.’

Genom att de attitydangivande rösterna således skiljs från den relationsangivande rösten blir det också möjligt att representera den prediktiva relationen utan en nödvändighetsoperator i *Q* som i det omarkerade fallet inte har något språkligt uttryck i de romanska språken.

56 ”Mirativitet” är en språklig kategori som uttrycker talarens förvåning.

6.2.3.3 Diasystematisk variationslingvistik

Ett historiskt existerande språk utgörs av ett antal varieteter som tillsammans bildar ett *diasystem*, ett system av (ofta delvis överlappande men) partiellt inkompatibla system och normer. I projektet studeras i första hand *diafasisk variation i ett för varje språk definierat gemensamt variationsrum*.

Diafasisk variation ses som bestämd av normstyrda diskursgenrer, diskurssekvenser och diskurstraditioner (cf. Kabatek 2018) som utgör olika ”typer av socio-diskursiva praktiker” (cf. Adam 1999). Dessa kan klassificeras som i högre eller lägre grad hörande till två kategorier av kommunikation – *närhets-* och *avståndskommunikation* (Koch & Oesterreicher 2011) – med hjälp av tio parametrar:

FIG. 4 *Närhets- och avståndskommunikation enligt Koch & Oesterreicher (2011)*

	Närhetskommunikation	Avståndskommunikation
1.	Privat	Offentlig
2.	Talarna känner varandra	Talarna känner inte varandra
3.	Hög emotivitet	Låg emotivitet
4.	Hög grad av situationell förankring	Låg grad av situationell förankring
5.	Hög grad av referentiell förankring <i>hic et nunc</i>	Låg grad av referentiell förankring
6.	Spatio-temporal samnärvaro (<i>face to face</i>)	Ej spatio-temporal samnärvaro
7.	Hög grad av kommunikativt samarbete	Låg grad av kommunikativt samarbete
8.	Dialog	Monolog
9.	Spontan kommunikation	Förberedd kommunikation
10.	Ämnesmässig frihet	Ämnesmässig begränsning

6.2.4 Hypoteser

Projektets *allmänna hypotes* är – i konstruktionsgrammatisk anda – att varje konstruktion i något avseende semantiskt skiljer sig från alla övriga konstruktioner. Här till kommer fyra mer *specifika hypoteser*.

6.2.4.1 Hypotes I: verbmorfologin som uttryck för epistemisk attityd

Enligt den *första hypotesen* (I) åtskiljer verbmorfologin A- och B-konstruktionerna som uttryck för talarens *positiva* (A) eller *negativa* (B) *epistemiska attityd* gentemot *P* och *Q*.

Om det finns A- och B-konstruktioner som *inte* uttrycker epistemisk attityd i enlighet med denna hypotes måste antingen *hypotes I* anses vara falsifierad eller ytterligare ett (eller flera) separat(a) system uppställas. Ett argument för den senare hållningen vore att konstruktioner som inte följer av *hypotes I* är variationellt markerade. Detta verkar vara fallet t.ex. i franska och spanska i konstruktionen [*Si* PRES IND, PRES IND] när den har kontrafaktuell tolkning:

12. ***Si llego*** [PRES IND] *a estar yo, ese matrimonio no se celebra* [PRES IND] – 'Om jag hade varit där, hade detta bröllop inte ägt rum.'

Detta är anledningen till att tre system har uppställts för franskans del (6.2.1, FIG. 1-3).

6.2.4.2 Hypotes II: TAM-operatorernas räckvidd

Enligt den *andra hypotesen* (II) har TAM-ändelserna i A-konstruktionerna räckvidd över propositionerna *P* och *Q*, medan de har *räckvidd över de modaloperatorer* ("svag möjlighet", B1, "omöjlighet", B2) som uttrycker *negativ epistemisk attityd* i B-konstruktionerna.

Imperfektiv dåtidsmorfologi blockerar den positiva attityden ("möjlighet"), medan modusbrukets semantik däremot inte har någon betydelse i detta avseende.

6.2.4.3 Hypotes III: verbmorfologin som uttryck för andra semantiska kategorier än epistemisk attityd

Enligt den *tredje hypotesen* (III) uttrycker TAM-ändelserna också *andra semantiska kategorier* (än de prototypiska epistemiska attityderna) såsom

- ”fasaspekt” (Dik 1997), som behandlas i 6.2.4.4,
- ”icke-sluten” vs ”sluten” kontrafaktualitet (Caudal 2011),
- ”expressiv kontrafaktualitet” (Bres 2005, Kronning 2016a, 2017b) och
- ”ikonisk tempusföljd”.

Icke-sluten kontrafaktualitet (*Om han vore rik*) anger att det som nu inte är fallet vid en tidigare eller senare tidpunkt kan ha varit eller kan bli fallet, i motsats till sluten kontrafaktualitet (*Om han hade varit rik*), som presenterar aktionen (’vara rik’) som inte längre möjlig.

Projektet har visat att när kontrafaktuell imperfekt är emfatisk (13) betecknar den icke-sluten kontrafaktualitet i kraft av sin invarianta aspektuella betydelse, men också en underliggande sluten kontrafaktualitet som har sitt upphov i en kontextuell slutledning:

13. *Si j’avais craqué une allumette, la maison **sautait*** [IMPF IND] – ’Om jag hade strukit eld på en tändsticka, hade huset sprungit i luften.’

Den emfas som imperfekten (13) uttrycker har sin förklaring i den komplexa kognitiva process som krävs för att behandla denna motsägelsefulla polyfona betydelsekonfiguration: kontrafaktualiteten är samtidigt öppen och sluten. Emfasen är dock inte *predikativ* eller *informationell* (rema, fokus), utan *expressiv* (cf. Trozke 2017). Expressiviteten är mer precist förbunden med det (oftast negativa) axiologiska värde (von Wright 1963) som kännetecknar *Q*: *la maison sautait* (13).

Tempusföljderna *Si/Se* PRES, FUT uttrycker ikoniskt att den hypotetiska relationen mellan *P* och *Q* är en följdrelation även när både *P* och *Q* har framtidsreferens, vilket oftast är fallet.

6.2.4.4 Hypotes IV: semantiska kategorier, talhandlingar, genrer, kommunikationstyper

Enligt den *fjärde hypotesen* (IV) står de semantiska kategorier som är föremål för de tre första hypoteserna *i relation till*

- konstruktionernas *illokuta potential*,
- konstruktionernas användning i olika *diskursgenrer* och

- (iii) konstruktionernas användning i olika *kommunikationstyper* (närhets- vs avståndskommunikation, 6.2.3.3, FIG. 4) som diskursgenrerna representerar.

Konstruktionernas *diafasiska orientering* (iv) (högre vs omarkerad vs lägre stil) är resultatet av generaliseringar med utgångspunkt från genrer och kommunikationstyper.

För att illustrera dessa relationer ska här följande exempel anföras (14-15):

14. *Il pointait son arme en parlant. « Si tu touches cette valise, je te flingue. »*
– 'Han siktade med sitt vapen medan han talade. "Om du rör den här väskan, skjuter jag dig."'
15. *Le porte-parole du président : « Si la Syrie ne détruit pas ses armes chimiques, les États-Unis **interviendront** militairement. »* – 'Presidentens talesman: "Om Syrien inte förstör sina kemiska vapen, kommer USA att intervensera militärt."'

I (14) betecknar presensformen *flingue* "initial fasaspekt": förverkligandet av *Q* befinner sig redan i en initial fas och kommer att fullbordas så fort villkoret (*Si P*) är uppfyllt. Denna tolkning stöds av utomkonstruktionell information, nämligen att talaren siktar på lyssnaren när han yttrar (14), varvid detta att sikta uppfattas som den initiala fasen av att 'skjuta någon'.

I detta yttrande (14) är den *epistemiska attityden* positiv ("neutral potentialitet", A) (*Hypotes I*), *fasaspekten* i *Q* är initial (*Hypotes III*); den utförda *talhandlingen* är ett "villkorligt hot": *P* och *Q* har lyssnaren som subjekt (*tu*) respektive objekt (*te*), förverkligandet av *Q* är önskat för lyssnaren (*Hypotes IV: i*); en positiv epistemisk attityd ("neutral möjlighet", A) framstår normalt som en förutsättning för denna typ av talhandling; *kommunikationen är av närhetstyp*; den initiala fasaspekten gör talhandlingen till ett *närhetshot*; talhandlingen "villkorligt närhetshot" är typisk för närhetskommunikation; *diskursgenren* är "vardagligt samtal", som prototypiskt är en genre för närhetskommunikation, diafasiskt orienterad mot "lägre stil" (*flinguer*, starkt vardagligt).

I (15) anger futurumformen *interviendront* däremot att förverkligandet av *Q* inte befinner sig i någon definierad fas. Yttrandet är i motsats till (14) ett *villkorligt avståndshot*, i en *avståndskommunikation* och är inskrivet i *genren*

”officiell kommuniké” som är stilistiskt omarkerad (eller åtminstone inte diafasiskt orienterad mot ”lägre stil”).

Relationerna mellan dessa semantiska, pragmatiska och variationella egenskaper är komplexa både vad gäller riktning och styrka. Exempelvis förefaller ”avståndshot” förekomma också i närhetskommunikation.

Den expressiva emfas som kontrafaktuell imperfekt indikativ uttrycker (*Hypotes III*) (6.2.4.3, exempel 13) står, som visats i projektet (Kronning 2017a), i relation till det förhållandet att detta bruk av imperfekten oftast, i franska, och nästan alltid, i italienska och spanska, förekommer i närhetskommunikation. I (16a-16c) berättar Renzo, den manliga huvudpersonen i *I promessi sposi*, att en *untore* försökt smitta ner honom med pest:

- 16a. “*Se mi s’accestava* [IMPF IND] ***un passo di più***,” *soggiunse, “l’infilavo* [IMPF IND] *addirittura, [...] il birbone.*” (Manzoni, 1840–1842, *I promessi sposi*) – ’Om han hade tagit ett steg till närmare, tillade han, hade jag utan omsvep spetsat honom på mitt svärd, den rackaren.’
- 16b. *Si se me acercaba* [IMPF IND] ***un paso más*** –*añadió– lo atravesaba* [IMPF IND] [...], *el muy bribón.* (spansk övers. 1989)
- 16c. « *S’il avait fait* [PLQPF IND⁵⁷] ***un pas de plus***, *ajouta-t-il, je l’embrochais* [IMPF IND], [...], *le gredin.* » (fransk övers. 1995)

Han berättar detta i ett privat sammanhang (som är den första av de parametrar som definierar närhetskommunikation, 6.2.3.3, FIG. 4), för personer han känner (parameter 2), *face to face* (parameter 6) och med hög emotivitet (parameter 3). Denna kommunikativa emotivitet är uppenbart relaterad till den kontrafaktuella imperfektens i språkets semantik inskrivna expressivitet.

Dessa exempel (16a-16c) får också illustrera att den franska konstruktionen [*Si* PLQPF IND, IMPF IND] (16c) regelmässigt motsvarar de italienska och spanska konstruktionerna [*Se/Si* IMPF IND, IMPF IND] (16a, 16c). Motsatsen gäller dock inte, då den franska konstruktionen (16c), som har en vidare diafasisk spännvidd än de italienska och spanska konstruktionerna (16a, 16b), också, om än mindre ofta, används vid avståndskommunikation:

57 *Plus-que-parfait de l’indicatif* ’pluskvamperfekt indikativ’.

17. [J.-B. Van Helmont] *pose ce principe juste qu'un corps peut entrer dans toutes sortes de combinaisons sans perdre son individualité propre [...] s'il avait fait* [PLQPF IND] *un pas de plus dans cette voie, Van Helmont rencontrait* [IMPF IND] *une conception juste de la nature des corps simples. Ce pas, il ne l'a pas fait : ses croyances alchimiques l'en ont détourné.* (Wurtz, C. A., 1885, *Introduction à l'étude de la chimie*) – 'J.-B V. H. ställer upp den riktiga principen att en enkel kropp kan ingå i många olika typer av kombinationer utan att förlora sin särart. Om V. H. tagit ett steg till i denna riktning, skulle han ha kommit fram till en riktig uppfattning av de enkla kropparnas natur. Han tog inte detta steg: hans alkemistiska idéer hindrade honom'.

Även i detta fall behåller den emfatiska kontrafaktuella imperfekten sin expressivitet förbunden med det axiologiska värde som kommer till uttryck i apodosis: '*rencontrer une conception juste*' är ett positivt värde som inte förverkligats.

Projektet visar också att den franska konstruktionen [*Si* IMPF IND, IMPF IND] är hart när omöjlig att belägga och att dess grammatikalitet kan ifrågasättas.

6.2.5 Metodiska anmärkningar

För att pröva dessa hypoteser håller en *databas* på att upprättas och den teoretiska apparaten att utvecklas och preciseras.

6.2.5.1 Databas

Databasen har redan en stor genremässig spännvidd och omfattar perioden 1800–2019. Denna tidsram har valts för att det är troligt att uppsättningen av konstruktioner i vart och ett av språken är densamma under denna period, även om denna uppsättning skiljer sig språken emellan och det inte kan uteslutas att vissa konstruktioners diafasiska egenskaper genomgår olika förändringar i de olika språken under perioden.

Databasen upprättas med hjälp av *skrift- och talspråkskorpusar* – TLF, CRFC [fra.], CORIS, CODIS [ital.], CREA, CORDE, CORPES XXI [spa.], Glossanet [fra., ital., spa.] C-ORAL-COM [panromansk talspråkskorpus] – och av *Google Livres/ Libril/ Libros, Google Actualités/ News Italia/ Noticias,*

exempel ur den lingvistiska litteraturen (som ofta behöver kontextualiseras), samt egna excerperingar (inklusive översättningsdata främst i heuristiskt och illustrativt syfte).

Analysen av databasen är i första hand kvalitativ, men delar av den behandlas, när så är möjligt och lämpligt, också kvantitativt. Så har projektet kunna visa (Kronning 2017b) att det i franskan finns en positiv kvantitativ relation mellan förekomsten av konstruktioner av typen *un(e) N de plus* som fungerar som ”kvantifikatorer av faktisk närhet” (6.2.3.1) i *P* och förekomsten av expressiv kontrafaktuell imperfekt i *Q* (16c, 17): det hade varit tillräckligt att han tagit *ett steg till* för att aktionen i *Q* (*je l’embrochais; Van Helmont **rencontrait** une conception juste de la nature des corps simples*) skulle ha förverkligats.

6.2.5.2 Annotering av databasen

Exemplen i databasen annoteras för *närhets-* eller *avståndskommunikation* och preliminärt för *genre*, även om det i Bakhtins anda kan konstateras att det inte går att uppställa en fördefinierad lista över diskursgenrer (låt vara att vissa genrer har kulturellt givna beteckningar) och att diskursgenrer kan definieras på vilken nivå av specificitet som helst (Biber 1995). Det är en empirisk fråga att avgöra på vilken specificitetsnivå variationella generaliseringar kan göras i olika fall, men hittills i projektet talar mycket för att generaliseringar i detta avseende bättre formuleras i termer av närhets- och avståndskommunikation än i termer av diskursgenre.

Diastratisk (”social”) och diatopisk (”geografisk”) variation studeras inte som sådan i projektet, men kan vara integrerad i de diafasiska varieteterna i enlighet med den s.k. *variationella kedjan* (Koch & Oesterreicher 2011): diatopiska fenomen kan fungera som diastratiska, och diastratiska som diafasiska, men inte tvärtom.

6.2.5.3 Syntaktiska test

För att skilja prediktiva villkorskonstruktioner inledda med *Si/Se* från icke-prediktiva konstruktioner som ”faktuella”, ”adversativa”, ”explikativa” och ”illokuta” konstruktioner (Banyś 2000, Corminboeuf 2013) används i första hand (inom *system S1*, FIG. 1) ett *substitutionstest*: om TAM-ändelserna i A-konstruktioner ersätts med B-konstruktioner (eller tvärtom)

ska den epistemiska attityden ändras; om så icke sker är konstruktionen icke-prediktiv ("koncessiva" konstruktioner utgör ett specialfall).

Andra *syntaktiska test* används också. I prediktiva konstruktioner kan *Si P* fokaliseras med *utbrytning* (18), vilket inte är fallet i illokuta konstruktioner (19-20), vars funktion det är att specificera relevansvillkor i *Si P* ('Om du blir törstig') för det kategoriska påståendet i *Q* ('finns det öl i kylan') :

18. ***C'est seulement S'IL L'ÉPOUSE qu'il sera riche.*** – 'Det är bara om han gifter sig med henne som han kommer att bli rik.'
19. *Si tu as soif, il y a de la bière au frigo.* – 'Om du är törstig finns det öl i kylan.'
20. ****C'est seulement SI TU AS SOIF qu'il y a de la bière au frigo*** – 'Det är bara om du är törstig som det finns öl i kylan.'

6.2.5.4 Utomkonstruktionella indicier och utomkonstruktionell information

Ett *metodkrav* som sällan eller aldrig ställs, men som tillämpas i detta projekt, är att när så är möjligt använda (kontextuella) utomkonstruktionella indicier och utomkonstruktionell information för att bestämma vilken den epistemiska attityden är i specifika exempel *oberoende av TAM-morfologin*.

21. *Le factionnaire s'arrête sur le seuil ; il écoute... s'il eût fait* [PLQPF SUBJ⁵⁸] *un pas de plus, nous étions* [IMPF IND] *découverts et perdus. Comme il n'entendait rien (nous ne respirions pas), il revint à son poste au bout de quelques minutes.* (*Récit de l'Evasion d'un Officier pris à Quiberon par Joseph Cherade de Montbron, 1815*) – 'Vaktposten stannar på tröskeln; han lyssnar... om han hade tagit ett steg till, skulle vi ha varit avslöjade och förlorade. Eftersom han inte hörde något (vi andades inte), återgick han till sin post efter några minuter.'

Av den utomkonstruktionella sekvensen *Comme il n'entendait rien (nous ne respirions pas), il revint à son poste au bout de quelques minutes* framgår att apodosis (*nous étions découverts et perdus*) är kontrafaktuell.

6.2.5.5 Metodiska svårigheter och krav

En *metodisk svårighet*, som ofta förbises, är att skillnaden mellan A- och B-konstruktionernas förmåga att ange talarens *epistemiska attityd* ("mög-

58 *Plus-que-parfait du subjonctif* 'pluskvamperfekt konjunktiv'.

lighet”, A; ”svag möjlighet” eller ”omöjlighet”, B) ofta reduceras eller helt *neutraliseras* när det deiktiska centrumet inte är ett *nu*, utan ett *då* (/fri/ indirekt anföring eller narration i förfluten tid) till följd av transpositioner utlösta av regler för tempuskonkordans. Av de här studerade språken är tendensen till neutralisering av den epistemiska attityden störst i italienska och minst i spanska (Kronning 2009ab). Därför kommer i detta projekt i första hand exempel vars deiktiska centrum ligger i ett *nu* att användas.

Ett *metodkrav* som polyfoniteorin ställer och som tillämpas i projektet är att de olika *rösternas existens och egenskaper* i den polyfona analysen av varje konstruktion etableras med hjälp av kontexten (Kronning 2013b, 2014ab): möjligheten att i kontexten referera till och argumentera för eller emot de olika rösternas ståndpunkter (6.2.3.2, 9-10).

6.2.5.6 Teoriutveckling

För att utveckla den teoretiska apparaten och tilldela varje konstruktion en *polyfon analys* annoteras databasens exempel också bl.a. för följande variabler:

- a. epistemisk attityd,
- b. fyra ”tider”: 1) modaloperatorernas tid (TM), 2) evalueringstiden (TE), dvs. den tidpunkt vid vilken det avgörs om aktionerna som uttrycks av *P* och *Q* har status som kända (och därmed kontrafaktuella) eller okända (och därmed potentiella) sakförhållanden i talarens ”epistemiska tillstånd” (cf. Akatsuka 1985), 3) tiden för aktionen som anges i *P* (TP) och 4) tiden för aktionen som representeras i *Q* (TQ),
- c. aktionsarterna hos aktionerna som betecknas av *P* och *Q* och modaloperatorernas aktionsart, samt
- d. talhandling.

De fyra ”tiderna” är nödvändiga för att utveckla polyfoniteorien så att inte bara de olika epistemiska attitydernas roll i de kanoniska konstruktionerna analyseras (Kronning 2009a 2014b), utan också för att studera hur TAM-morfemens temporal och aspektuella semantik bidrar till att uttrycka de epistemiska attityderna i alla prediktiva konstruktioner. En sådan utvidgad polyfon analys av protasis i (22) ska här skisseras:

22. *S'il était* [IMPF IND] *riche, il l'épouserait.* – 'Om han vore rik, skulle han gifta sig med henne'.

Först måste det fastslås att IMPERFEKT i de romanska språken är ett imperfektivt dåtidstempus. Härav kan man sluta att en aktion i imperfekt (*Le petit dormait* 'Lillen sov') var giltig före t_0 (talögonblicket) och att den är eller *inte är* giltig i t_0 : Lillen sover eller sover inte nu.

Om man nu kombinerar denna analys med *hypotes II*, enligt vilken TAM-morfologin i B-konstruktionerna har räckvidd, inte över aktionerna som uttrycks i *P* och *Q*, utan över modaloperatorerna ('svag möjlighet', 'omöjlighet'), vilka ses som meta-aktioner inskrivna i tiden, kommer de attitydangivande rösternas "synpunkter" i protasis (22) att få följande form:

- a. 'Det *var* möjligt (TM) före t_0 att han var rik före t_0 ';
- b. 'Det är inte längre möjligt i t_0 (=TE) att han är rik i t_0 (=TP)';
- c. 'Det är fortfarande möjligt i t_0 att han är rik i ett icke-aktuellt modalt universum', dvs. man kan föreställa sig att han kunde vara rik i nuet och kan bli det i framtiden.

Om *hypotes II* stämmer, måste det visas hur aktionerna i *P* och i *Q* *tidsfästs oberoende av TAM-ändelserna* i dessa konstruktioner. *Aktionsarten* torde vara den viktigaste faktorn härvidlag, vid sidan av tidsadverbial och yttrandesituationen.

6.3 Varför jämförande romansk språkvetenskap?

Den jämförande romanska språkforskningen har alltid intagit en position mellan särspråksromanistiken och den allmänna lingvistik: "La lingüística románica se encuentra desde sus principios en una posición intermedia", framhåller Glessgen & Giolitto (2007: 375) "entre la lingüística general y los estudios lingüísticos sobre una lengua románica particular". Detta gäller såväl den traditionella komparativa lingvistik (Tagliavini 1972 [1949]) – vilken nästan uteslutande var historiskt inriktad och främst ägnade sig åt att studera det latinska ord- och formförrådets fortlevande, skiftande fonetiska och semantiska utveckling i olika delar av det medeltida Romania – som modernare jämförande romanistik, i vilken syntaktiska konstruktioner

fortfarande utgör ett otillräckligt utforskat fält, i all synnerhet den korpusbaserade utforskningen av detta fält.

Det *komparativa perspektivet* i denna typ av forskning skärper å ena sidan analysen av de enskilda språken, eftersom hänsyn måste tas till fler variabler än vid studiet av ett enskilt språk. Då de romanska språken ligger varandra nära kan oväntade egenskaper i de enskilda språken upptäckas som sarspråksstudier inte skulle ha lyckats identifiera. Detta perspektiv tillåter å andra sidan generaliseringar som gäller de romanska språken och som kan vara intressanta ur ett allmäntypologiskt perspektiv: exempelvis kan, när det gäller det här presenterade projektet, förhållandet mellan aspektmorfologi (perfektiv vs imperfektiv) och epistemisk attityd i de romanska språken sättas i kontrast till andra språk – som de germanska – vilka saknar dylik morfologi.

Den inomromanska språkjämförelsen kan bli mer precis och mer komplex, dvs. samtidigt ta hänsyn till fler fenomen och deras ömsesidiga relationer, än den med nödvändighet mindre precisa och mindre komplexa allmäntypologiska språkjämförelsen, som syftar till att finna generaliseringar som bygger på (ett representativt urval av) alla världens språk.⁵⁹ Detta förhållande exemplifieras av Haspelmath (2016: 301): "What is called [...] 'Aorist' from a language-specific perspective (and glossed [...] AOR in a grammar) may well be called [...] 'past tense' (glossed PST) in a typological context that glosses over the subtle distinctions of these notions". Han framhåller vidare att detta också beror på att typologiska kategorier ("comparative concepts") inte är "discoveries, but instruments for discoveries" (2016: 300).⁶⁰

59 Typologisk språkjämförelse "is necessarily partial", ty "it will never be possible to compare languages with respect to all their features, and many features that are interesting to compare in some languages are necessarily uninteresting in many others". Sarspråksstudier måste däremot "aspire to be complete" (Haspelmath 2016: 300–301).

60 Dahl (2016: 427) menar att "comparative concepts may be better subsumed under the notion of 'generalizing concept', which is not tied to any specific level of analysis, and that the distinction between what is language-specific and what is crosslinguistic is not absolute. Han menar vidare att "crosslinguistic pattern clusters" kan identifieras i en "bottom-up typology". Dahl & Wälchli (2016: 325) tillämpar detta *bottom-up*-perspektiv genom att "extract perfect grams and imitative grams iteratively starting with two groups of seed grams from a parallel text corpus (the New Testament) in 1107 languages. We then construct a grammatical space of the union of 370 extracted grams by means of Multidimensional Scaling. This grammatical space of perfects and imitatives turns out to be a continuum without sharp boundaries anywhere." Vid ett dylikt tillvägagångssätt framstår de typologiska kategorierna, även om de inte är skarpt åtskilda, som "discoveries". Även om användandet av översättningskorpora vid typologiska studier har sina fördelar, har de också, som Dahl & Wälchli (2016: 330) framhåller, sina nackdelar: "the use of parallel corpora presupposes that the texts are 'parallel' enough semantically and structurally – in other words, the quality and faithfulness of the translations, as well as the approach of the translators, are crucial [...] All generalization to other language varieties [...]"

Typologiska kategorier kan därför tjäna som värdefulla *instruments for discoveries* också för den jämförande romanska språkvetenskapen: under de senaste årtiondena har forskning av stort intresse om motsvarigheter till den typologiska kategorin ”evidentialitet” i de romanska språken bedrivits (cf. Kronning 2018). De evidentiella uttrycken i de romanska språken är av både grammatisk och lexikal natur, men eftersom de inte är obligatoriska saknar de relevans för den grammatiska typologiforskningen. Denna har nämligen av metodiska skäl ålagt sig en reduktionistisk begränsning: endast obligatoriska grammatiska uttryck är relevanta i denna forskning (cf. Tournadre 2016).

De romanska språken – som har en miljard talare och som inbegriper fyra av världens största och viktigaste språk⁶¹ vid sidan av många mindre språk och varieteter och som är historiskt väldokumenterade – erbjuder ett specifikt kunskapsfält särskilt lämpligt att utforskas komparativt med ett integrerat semantiskt, pragmatiskt och variationellt angreppssätt av den typ det presenterade projektet exemplifierat. Ett sådant angreppssätt kan både göra rättvisa åt språkets (*le langage*) och språkens (*les langues*) komplexitet – utan typologins oundvikliga reduktionism – och tillföra särspråksromanistiken komparativ precision.

Bibliografi

- Adam, Jean-Michel, 1999: *Linguistique textuelle. Des genres de discours aux textes*. Paris: Nathan.
- Affergan, Francis & Valade, Bernard, 2006: Discipline. I: Mesure, Sylvie & Savidan Patrick (red.), *Le dictionnaire des sciences humaines*. Paris: PUF. 278–284.

has to be treated with great caution.” De diskursgenrer som är representerade i Nya testamentet är från kommunikativ synpunkt av tämligen begränsad natur och därför mindre lämpliga för att typologiskt studera vissa språkliga kategorier: om man exempelvis skulle vilja studera mer eller mindre grammatikaliserade uttryck för deontisk-dynamisk och epistemisk modalitet – som franskans *devoir* (italienska *dovere*, spanska *deber*, katalanska *deure*, portugisiska *dever*) – skulle med all sannolikhet inte den epistemiska betydelsen (‘antagligen’) hos dylika uttryck kunna beläggas, då denna på det hela taget är oförenlig med diskursgenrerna i NT; icke desto mindre är sådana polysema modala uttryck typologiskt sett synnerligen spridda (Kronning 1996: 92–94).

- 61 Spanska (3), franska (6), italienska (11) och portugisiska (13) hör alla till världens viktigaste språk. Inom parentes har språkens position på en lista över dessa språk angivits. Listan har utarbetats enligt ett index som sammanväger antalet talare, antalet länder i vilka språket har officiell status, FN:s utvecklingsindex (HDI), exportvolym, antal översättningar från språket enligt UNESCO och officiell status i FN (Moreno-Fernandez 2015).

- Aijón Oliva, Miguel Ángel & Serrano, María José, 2013: *Style in syntax*. Bern: Peter Lang.
- Akatsuka, Noriko, 1985: Conditionals and the Epistemic Scale. *Language* 61:3. 625–639.
- Aptekman, Jeanne, 2006: *De la logique à la linguistique : une étude du sens de 'si'*. Thèse. Paris: EHESS.
- Arregui, Ana, 2007: When aspect matters: the case of *would*-conditionals. *Natural Language Semantics* 15. 221–264.
- Austin, John Langshaw: 1962. *How to do things with words*. London: OUP.
- Banyś, Wiesław, 2000: *Système de si en français contemporain*. Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego.
- Berruto, Gaetano, 1993: La varietà del reportorio. I: Sobrero, Alberto A. (red.), 2004², *Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*. Roma-Bari: Laterza. 3–36.
- Biber, Douglas, 1995: *Dimensions of register variation. Cross-Linguistic Comparison*. Cambridge: CUP.
- Boas, Hans C. (red.), 2010: *Contrastive Studies in Construction Grammar*. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins.
- Bres, Jacques, 2005: L'imparfait : l'un et/ou le multiple ? À propos des imparfaits 'narratifs' et 'd'hypothèse'. *Cahiers Chronos* 14. 1–32.
- Caudal, Patrick, 2011: Towards a novel aspectuo-temporal account of conditionals. *Cahiers Chronos* 22. 179–209.
- Colella, Gianluca, 2010: *Costrutti condizionali in italiano antico*. Roma: Aracne.
- Corminboeuf, Gilles, 2009: *L'expression de l'hypothèse en français contemporain, entre hypotaxe et parataxe*. Bruxelles: De Boeck Duculot.
- Corminboeuf, Gilles, 2013: Factualité et conditionnalité. I: Norén, Coco, Jonasson, Kerstin, Nölke, Henning & Svensson, Maria (red.), *Modalité, évidentialité et autres friandises langagières. Mélanges offerts à Hans Kronning à l'occasion de ses soixante ans*. Berne: Peter Lang. 41–60.
- Dahl, Östen, 2016: Thoughts on language-specific and crosslinguistic entities. *Linguistic typology* 20:2. 427–437.
- Dahl, Östen & Wälchli, Bernhard, 2016: Perfects and iamitives. *Letras de Hoje* 51 (3). 325–348.
- Dancygier, Barbara & Sweetser, Eve, 2005: *Mental spaces in Grammar. Conditional Constructions*. Cambridge: CUP.
- Declerck, Renaat & Reed, Susan, 2001: *Conditionals. A Comprehensive Empirical Analysis*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

- Desclés Jean-Pierre, 1994: Quelques concepts relatifs au temps et à l'aspect pour l'analyse des textes. *Études cognitives* 1. Varsovie: Académie des Sciences de Pologne. 57–88.
- Dik, Simon, 1997: *The Theory of Functional Grammar I*. Second, revised edition. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Dubois, Michel, 2006: Communauté scientifique. I: Mesure, Sylvie & Savidan, Patrick (red.), *Le dictionnaire des sciences humaines*. Paris: PUF. 165–167.
- Ducrot, Oswald, 1972: *Dire et ne pas dire*. Paris: Hermann.
- Ducrot, Oswald, 1984: *Le dire et le dit*. Paris: Minuit.
- Fauconnier, Gilles, 1984: *Espace mentaux*. Paris: Minuit.
- Gadet, Françoise, 2003: *La variation sociale en français*. Paris: Ophrys.
- Glessgen, Martin-D. & Giolitto, Marco, 2007: Los vectores de la romanística a través del tiempo. I: Gargallo Gil, José Enrique & Bastardas, Maria Reina (red.): *Manual de lingüística románica*. Barcelona: Ariel. 375–393.
- Gosselin, Laurent, 1999: Les valeurs de l'imparfait et du conditionnel dans les systèmes hypothétiques. *Cahiers Chronos* 4. 29–51.
- Haillet, Pierre Patrick, 2002: *Le conditionnel en français : une approche polyphonique*. Paris: Ophrys.
- Haspelmath, Martin, 2016: The challenge of making language description and comparison mutually beneficial. *Linguistic Typology* 20(2). 299–303.
- Iatridou, Sabine, 2000: The Grammatical Ingredients of Counterfactuality. *Linguistic Inquiry* 31, 2. 231–270.
- Ippolito, Michela, 2013: *Subjunctive Conditionals. A Linguistic Analysis*. The MIT Press.
- Kabatek, Johannes, 2018: *Lingüística coseriana, lingüística histórica, tradiciones discursivas*. Madrid & Frankfurt am Main: Iberoamericana Vervuert.
- Koch, Peter & Oesterreicher, Wulf, 2011: *Gesprochene Sprache in der Romania. Französisch, Italienisch, Spanisch*. Berlin & New York: De Gruyter.
- Kratzer, Angelica, 2012: *Modals and Conditionals*. Oxford: OUP.
- Kronning, Hans, 1996: *Modalité, cognition et polysémie : sémantique du verbe modal devoir*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Romanica Upsaliensia 54.
- Kronning, Hans, 2009a: Polyphonie, constructions conditionnelles et discours rapporté. *Langue française* 164. 97–112.
- Kronning, Hans, 2009b: Constructions conditionnelles et attitude épistémique en français, en italien et en espagnol. *Syntaxe & Sémantique* 10. 13–32.
- Kronning, Hans, 2013a: Ducrot et Wittgenstein : le 'dire', le 'montrer' et le *logos apophantikos*. I: Sullet-Nylander, Françoise, Engel, Hugues & Engwall,

- Gunnel (red.), *La linguistique dans tous les sens*. Stockholm: Académie Royale Suédoise des Belles-Lettres. 165–177.
- Kronning, Hans, 2013b: Monstration, véridiction et polyphonie. Pour une théorie modale de la polyphonie. I: Chanay, Hugues de, Colas-Blaise, Marion & Le Guern, Odile (red.), *Dire / Montrer. Au cœur du sens*. Chambéry: Éditions de l'Université de Savoie, Coll. Langages. 93–115.
- Kronning, Hans, 2014a: Pour une théorie modale de la polyphonie. *Arena Romanistica* 14. 124–139.
- Kronning, Hans, 2014b: La théorie modale de la polyphonie et les constructions conditionnelles en *si*. *Langages* 1. 17–31.
- Kronning, Hans 2014c: Le rôle des temps verbaux dans les constructions conditionnelles prédictives en *si*. Communication (non publiée). *Chronos 11, International Conference on Actionality, Tense, Aspect, Modality/Evidentiality*, June 16th–18th 2014, Pisa, Scuola Normale Superiore.
- Kronning, Hans, 2014d: Sémantique et variation diasystématique : temps verbaux et constructions conditionnelles prédictives en *si*. Communication (non publiée). *XIVème Congrès des Romanistes Scandinaves*, 12–15 août 2014, Reykjavik.
- Kronning, H., 2016a: L'imparfait contrefactuel dans les constructions conditionnelles prédictives en *si* en français. Communication (non publiée), *XXVIII Congresso Internazionale di linguistica e filologia romanza*, Roma, 18–23 luglio.
- Kronning, H., 2016b: L'imparfait contrefactuel dans les constructions conditionnelles prédictives en *si* en français. Communication (non publiée), *TAM-E 2016, Tense, Aspect, Modality, Evidentiality: Comparative, Cognitive, Theoretical and Applied Perspectives*, Université Paris Diderot-Paris 7, 17–18 novembre 2016.
- Kronning, Hans, 2017a: L'imparfait contrefactuel de « mise en relief expressive » dans les constructions conditionnelles en *si* : aspects variationnels et perspectives romanes. Communication (non publiée), *20th Nordic Romanist Conference (ROM17)*, University of Bergen, August 15–18, 2017.
- Kronning, Hans, 2017b: Conditionnalité et proximité factuelle. I: Birkelund, Merete (red.) *Points de vue. Mélanges offerts à Henning Nølle à l'occasion de sa retraite*. Aarhus: Institut de Communication et de Culture, Université d'Aarhus. 23–42.
- Kronning, Hans, 2018: Epistemic Modality and Evidentiality in Romance: the Reportive Conditional. Semantics and Variation. I: Guentchéva, Zlatka (red.), *Epistemic Modalities and Evidentiality in Cross-Linguistic Perspective*. Berlin: De Gruyter Mouton. 69–102.
- Langacker, Ronald, 1987: *Foundations of Cognitive Grammar* I. Stanford: Stanford University Press.

- Legallois, Dominique, Charnois, Thierry & Larjavaara, Meri (red.), 2018: *The Grammar of Genres and Styles*, Berlin & Boston: De Gruyter Mouton.
- Lewis, David, 1973: *Counterfactuals*. Oxford: Blackwell.
- Martin, Robert, 1992²: *Pour une logique du sens*. Paris: PUF.
- Mazzoleni, Marco, 1994: La semantica della scelta modale nei condizionali italiani. *Revue Romane* 29. 17–32.
- Montolío Durán, Estrella, 1999: Las construcciones condicionales. I: Bosque, Ignacio & Demonte, Violeta (red.), *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe. 3643–3737.
- Moreno-Fernandez, Francisco, 2015: The International Importance of Languages. *Informes del Observatorio*. 1–30.
- Nølke, Henning, 2017: *Linguistic Polyphony. The Scandinavian Approach: ScaPo-Line*. Brill, Studies in Pragmatics 16.
- Patard, Adeline, 2014: When tense and aspect convey modality. Reflections on the modal uses of past tenses in Romance and Germanic languages. *Journal of Pragmatics* 71. 69–97.
- Provôt-Olivier, Agnès, 2011: *Le conditionnel en français et ses équivalents en allemand : le concept de référentiel temporel et l'analyse aspecto-temporelle et énonciative*. Thèse. Université Paris IV Sorbonne.
- Recanati, François, 2007: *Le sens littéral. Langage, contexte, contenu*. Paris: L'éclat.
- Rodríguez Rosique, Susana, 2008: *Pragmática y Gramática. Condicionales concessivos en español*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Schneider, Susanne, 1995: *Der Ausdruck der Konditionalität im Französischen und Spanischen*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Schwenter, Scott, 1999: *Pragmatics of Conditional Marking. Implicature, Scalarity, and Exclusivity*. New York & London: Garland.
- Searle, John Rogers, 1972: *Les actes de langage*. Traduction française par H. Pauchard, Préface d'Oswald Ducrot. Paris: Hermann.
- Serrano, María José, 1994: *La variación sintáctica: formas verbales del periodo hipotético en español*. Madrid: Entimema.
- SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. I–II. Stockholm: Svenska Akademien, 2009.
- Stalnaker, Robert C., 1968: A theory of conditionals. I: Rescher, Nicholas (red.), *Studies in Logical Theory*. Oxford: Blackwell. 98–112.
- Söhrman, Ingmar, 1991: *Las construcciones condicionales en castellano contemporáneo*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Romanica Upsaliensia 48.
- Tagliavini, Carlo, 1972 [1949]: *Le origini delle lingue neolatine*. Bologna: Pàtron editore.

- Tournadre, Nicolas, 2016: *Le prisme des langues. Essai sur la diversité linguistique et les difficultés des langues*. Paris: L'Asiathèque.
- Traugott, Elisabeth Closs, ter Meulen, Alice, Snitzer Reilly, Judy & Ferguson, Charles (red.), 1986: *On Conditionals*. Cambridge: CUP.
- Traugott, Elisabeth Closs & Trousdale, Graham, 2013: *Constructionalization and Constructional Changes*. Oxford: OUP.
- Trotzke, Andreas, 2017: *The Grammar of Emphasis. From Information Structure to the Expressive Dimension*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Van der Auwera, Johan, 1986: Conditionals and Speech Acts. I: Traugott, Elisabeth Closs, ter Meulen, Alice, Snitzer Reilly, Judy & Ferguson, Charles (red.), *On Conditionals*. Cambridge: CUP. 197–214.
- Wright, Georg Henrik von, 1963: *The Varieties of Goodness*. London: Routledge & Kegan Paul.